

Lees-CD: Training in het beginnend leesproces

Martine Gijzel
Anna Bosman

e aandacht voor het beginnend leesproces en met name voor de mogelijke problemen die zich hierbij bij sommige kinderen voordoen, wordt de laatste jaren steeds groter. Het *Protocol Leesproblemen en Dyslexie* (Wentink & Verhoeven, 2001) heeft hier een positieve bijdrage aan geleverd. Vroegtijdige signalering van leesproblemen speelt in het huidige basisonderwijs een essentiële rol. Het toetsen van de technische leesvaardigheid en daarmee de signalering van leesproblemen, kan plaatsvinden nadat een start is gemaakt met het formele leesonderwijs. Al na ongeveer 2 maanden is het dan mogelijk om een interventieprogramma op te stellen en uit te voeren. Maar hoe ziet een effectieve leestraining er uit?

CONTEXT

Aan de Radboud Universiteit Nijmegen is een interventieonderzoek uitgevoerd dat ten doel heeft de rol van een betekenisrijke context in een leestraining voor kinderen in groep 3 te

bepalen. Deze vorm van leestraining is afgeleid van het Fonologisch Coherentie Model (Bosman & Van Orden, 2003), een theoretisch model over het lezen van losse woorden. In jaargang 89 (nr. 2) van *JSW* heeft Frater Mommers dit model op begrijpelijke wijze toegelicht.

In de praktijk vindt het leren lezen en de leesinstructie vaak al in een betekenisrijke context plaats. Zo worden nieuw te leren woorden en letters dikwijls aangeboden in een verhaaltje. Maar de vraag is: Is een betekenisvolle context effectief in een trainingsprogramma voor zwakke lezers? Op deze vraag wordt geprobeerd een antwoord te geven.

Hiertoe zijn twee computertrainingsprogramma's ontwikkeld onder de (voorlopige) naam *AB-Lees-CD*. De twee programma's onderscheiden zich van elkaar in de mate waarin een betekenisvolle context wordt aangeboden; een *betekenisarme* training, waarbij de context tot

een minimum is beperkt en een *betekenisrijke* training, waarbij de context breed geïnterpreteerd wordt. Het onderzoek is gericht op de effectiviteit van deze twee programma's.

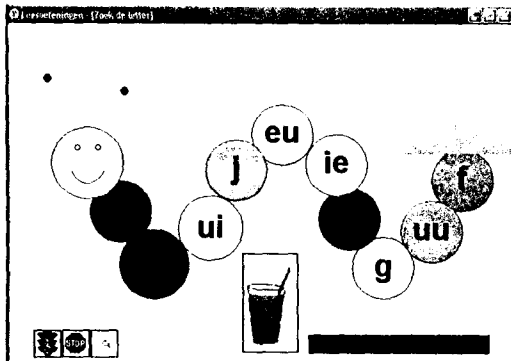
effect van een betekenisrijke context op de leesprestaties van zwakke lezers.

De resultaten van het onderzoek worden in dit artikel besproken. Het artikel is gebaseerd op de dissertatie van Frater Mommers (2004).

een minimum is beperkt en een *betekenisrijke* training. Het begrip betekenisrijk moet hier breed geïnterpreteerd worden. Hiermee wordt bijvoorbeeld bedoeld: de ondersteunende rol van het aanbieden van kapstokwoorden bij een letter (letterniveau), een plaatje of betekenisveld bij een woord (woordniveau) en inbedding in een betekenisvol zinsverband (bij oefeningen op zinsniveau). De twee trainingsprogramma's zijn op andere kenmerken zoveel mogelijk identiek.

LEERKRACHT

Het programma bevat een leerkrachtgedeelte en een leerlinggedeelte. In het leerkrachtgedeelte kan de leerkracht resultaten opvragen en vorderingen bekijken. Het leerlinggedeelte bevat een rijk scala aan lees oefeningen, variërend van letter- tot woord- en zinsniveau. De volgorde waarin de letters worden aangeboden en de moeilijkheidsgraad van de oefeningen sluiten aan bij de leesmethode *Vijlba*

Oefening op letterniveau voor beide trainingsvormen

Leren Lezen (vanaf kern 3 tot en met kern 11). Op alle niveaus zijn er minimaal 4 verschillende soorten oefeningen. Variëteit in oefenaanbod is immers een belangrijke factor voor de motivatie. Bij elke stimulus (letter of woord) die wordt aangeboden, wordt binnen beperkte tijd een respons (klik op de muis/slepen met de muis) van de leerling verwacht. Na elke respons volgt zowel auditieve als visuele feedback. Leerkrachten hebben aangegeven dat met name de auditieve feedback stimulerend is voor de kinderen.

Resultaten

In totaal hebben 21 scholen met de *AB-Lees-CD* gewerkt en hebben we de leesprestaties van 121 leerlingen met leesproblemen geanalyseerd.* Deze groep kinderen bestond uit een *betekenisrijke* trainingsgroep, een *betekenisarme* trainingsgroep en een *controlegroep* die geen van beide programma's kreeg aangeboden. Gedurende 20 weken, van november tot mei, hebben de kinderen uit de trainingsgroepen gemiddeld 3 keer per week (10 tot 15 minuten) zelfstandig met het programma gewerkt. Driemaal in het schooljaar (omstreeks oktober, februari en mei) zijn de leesprestaties en auditieve vaardigheden van de kinderen getoetst. Tevens is de motivatie van de kinderen nagegaan aan de hand van een vragenlijst.

Resultaten

Motivatie

Van alle kinderen die hebben gewerkt met het programma gaf bijna drie kwart (72%) aan het leuk te vinden met de *AB-lees-CD* te werken. Er bleek geen verschil tussen de motivatie van

jongens en van meisjes en tussen kinderen met de betekenisrijke training en kinderen met de betekenisarme training.

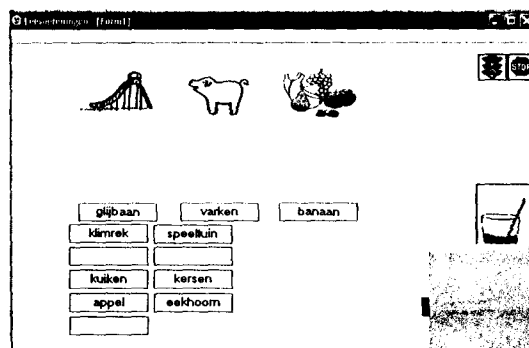
Toetsen

Alle kinderen lieten een vooruitgang zien in leesprestaties. Tussen oktober en februari was die vooruitgang voor de drie groepen (geen training, betekenisrijk en betekenisarm) ongeveer gelijk, met een kleine voorsprong voor de betekenisrijke trainingsgroep. Echter, tussen februari en mei was de vooruitgang op het lezen van losse woorden (gemeten met de DMT) van de kinderen die niet met de *AB-Lees-CD* hadden gewerkt (maar meestal wel via een andere weg op school extra begeleiding kregen) een stuk kleiner dan die van de kinderen uit de trainingsgroepen. Ook hier scoort de betekenisrijke trainingsgroep weer iets hoger dan de betekenisarme trainingsgroep, maar de ontwikkeling loopt parallel. Bij het lezen van de AVI-kaart 1 in mei hadden de kinderen van de betekenisarme training de meeste tijd nodig, gevolgd door respectievelijk de groep zonder *AB-lees-CD* en de betekenisrijke trainingsgroep.

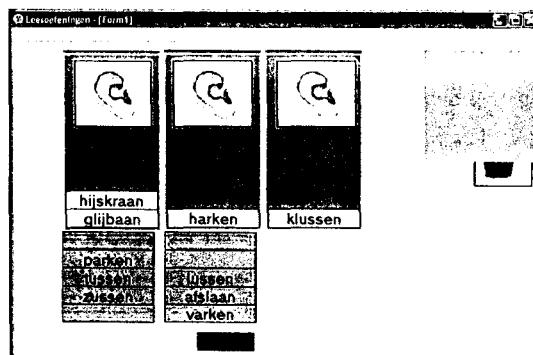
Bij de grafemtoets en auditieve vaardigheden, zien we bijna exact dezelfde ontwikkeling bij alle groepen: in oktober lage scores en in mei hebben de meeste kinderen bijna de maximale score bereikt.

Conclusie

De effecten van het oefenen met de *AB-Lees-CD* zijn positief en worden met name zichtbaar in de tweede helft van groep 3. De kinderen uit de trainingsgroep scoren dan beduidend beter dan de kinderen die niet met de *AB-Lees-CD* hebben geoefend. Maar wat is het onderscheid tussen het effect van de betekenisrijke en betekenisarme training? De resultaten lijken er op te wijzen dat de betekenisrijke leestraining effectiever is. De resultaten zijn echter niet geheel overtuigend, omdat de

Oefening op woordniveau voor de betekenisrijke training

Oefening op woordniveau voor de betekenisarme training

van de leerkracht hoeft dit niet het geval te zijn. Kortom: zorg voor veelvuldige, korte momenten van training, enthousiasme en voldoende feedback. De vorm waarin de oefeningen worden aangeboden is misschien van onderschikt belang, maar wijst vooral nog in de richting van een voordeel van een betekenisrijke training.

Martine Gijzel is logopediste/spraak- en taalpatholoog en en werkzaam als junior-onderzoeker bij de Vakgroep sectie Orthopedagogiek Leren en Ontwikkeling van de Radboud Universiteit Nijmegen.

Anna Bosman is psychologe en werkzaam als universitair hoofddocent bij de Vakgroep sectie Orthopedagogiek Leren en Ontwikkeling van de Radboud Universiteit Nijmegen.

1999

Dank aan alle leerkrachten en leerlingen die zich hebben ingezet voor dit onderzoek.

verschillen bij sommige tests klein of afwezig zijn. Naast de resultaten op de DMT en de AVI, zouden ook resultaten van andere tests, die meer gereleerd zijn een context, bekeken moeten worden. Ook zou het interessant zijn om behalve de technische leesvaardigheid, ook het begrijpend lezen te toetsen.

Het blijkt dat het werken met een leestrainingsprogramma op de computer een positieve invloed heeft op de leesprestaties van leeszwakke kinderen. Waarschijnlijk heeft de frequentie en duur van de training hier een steentje aan bijgedragen. Het is belangrijk om veelvuldig korte oefenmomenten in het lesrooster in te bouwen. In dit onderzoek werd gestreefd naar een frequentie van 3 keer per week. Verder is het van belang dat de training niet te snel gestaakt wordt, soms zijn effecten pas later zichtbaar.

Een andere belangrijke bevinding uit dit onderzoek is dat kinderen erg gemotiveerd zijn voor een trainingsprogramma op de computer. Soms wordt er nog ten onrechte gedacht dat de leerling te veel belast wordt indien er vaak getraind wordt. Bij een juiste, positieve houding

1999

- Bosman, A.M.T., & Van Orden, G. (2003). Het Fonologisch Coherentiemodel voor Lezen en Spellens. *Pedagogische Studiën* 5, 391-406.
- Mommers, C. (2004). Nieuwe inzichten in het leesproces. *Jeugd in School en Wereld* jrg. 89, 2 (oktober), 12-15.
- Wentink, H., & Verhoeven, L. (2001). *Protocol voor leesproblemen en Dyslexie*. Nijmegen, Expertisecentrum Nederlands.

(Advertenties)

graviant

Graviant educatieve uitgaven. De uitgever van o.a. "Geef me de 5"

Al bijna 25 jaar zijn wij toonaangevend in het ontwikkelen van materialen voor kinderen met leer- en gedragsproblemen. Sinds 2000 maken wij ook Nederlandse educatieve software in samenwerking met o.a. PI's, Universiteiten en Hogescholen.

Kijk voor meer informatie of een demo van o.a. onze software programma's op www.graviant.nl Bellen mag natuurlijk ook. 0314-345400

graviant

Fluency leeshulp

hulpmiddel bij dyslexie

werkt direct vanuit Internet Explorer

leest tekst voor op websites

vanaf 69 euro

www.fluency.nl/leeshulp

